

Dr Ivana Đorđević¹

Dr Ljiljana Kelemen Milojević²

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”, Vršac

Dr Ivana Mitrović Đorđević³

OŠ „Dušan Dugalić”, Beograd

UDK: 37.036

ISBN: 978-86-7372-285-6, 26 (2020), p.27-37

Originalni naučni rad

POLOŽAJ I ULOGA DAROVITIH U BUDUĆNOSTI IZ PERSPEKTIVE STUDENATA

Rezime: U ovom radu donose se rezultati istraživanja sprovedenog sa dvostrukim ciljem: s jedne strane, popunjavanje anketnog upitnika od pet pitanja otvorenog (esejskog) tipa imalo je cilj da podstakne ispitanike – studente osnovnih studija, članove Jezičkog kluba, kao i studente master studija Visoke škole strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov” u Vršcu, na jezičko stvaralaštvo, divergentno mišljenje i kreativno pisanje; s druge – želeli smo da otkrijemo kako mladi vide darovite, njihov status i ulogu u budućnosti. Shodno cilju, upitnik je bio koncipiran tako da otkrije stavove i predviđanja studenata: o dominantnoj funkciji darovitih u budućnosti; o darovitima u globalnom standardizovanom vaspitno-obrazovnom sistemu; o darovitima u pretpostavljenim biološkim, tehnološkim i drugim dostignućima i njihovoj (ne)zavisnosti u budućnosti. Analiza odgovora studenata, među kojima smo uočili 5% izuzetno maštovitih i neobičnih, potvrdila je polaznu hipotezu: da su, prema aktuelnom mišljenju studenata, daroviti društvena grupa od koje se u budućnosti iz socijalne perspektive očekuje sve više. Ispitanici, između ostalog, smatraju da to (iz lične perspektive darovitih) može rezultirati i osećajem smanjene nezavisnosti.

Ključne reči: daroviti, budućnost, studentska perspektiva, jezičko stvaralaštvo, kreativnost.

Uvod

Zahvaljujući digitalizaciji sadržaja svih zbornika o darovitima objavljenih u poslednjih petnaest godina (v. <http://www.nauka.uskolavrsac.in.rs/>), dobili smo jedinstvenu mogućnost da jednostavnom pretragom saznamo kako su, između ostalog, o temi koja nas u ovom radu interesuje eksplicitno i/ili implicitno pisali, razmišljali i diskutovali stručnjaci različitih profila, okupljajući se oko Okruglog stola o darovitima, koji se već 26 godina zajedno organizuje u Vršcu. Pretragom ove značajne arhive, koja sadrži više od 1000 saopštenja o fenomenu darovitosti, zapazili smo da su retki oni radovi koji retorikom naslova obuhvataju promišljanja o viziji budućnosti (darovitih).

Izdvajamo rad „Percepcija sadašnjosti i vizija budućnosti darovitih učenika” autorki Ljiljane Krneta i Gabrijele Bundalo, objavljen u Zborniku 19 (2014: 286–293), koji donosi rezultate istraživanja (na uzorku od 688 darovitih i ostalih učenika), sprovedenog sa ciljem da se ispita percepcija sadašnjosti, ali i vizija budućnosti darovitih učenika i ostalih, kao odrednice svesti o sebi. Autorke su zaključile da istraživanja percepcije sadašnjosti i školske uspešnosti darovitih i ostalih učenika pokazuju da daroviti učenici imaju nešto „pesimističniju sliku percepcije sadašnjosti u odnosu na ostale učenike” (Krneta i Bundalo, 2014: 292). Za ispitivanje vizije budućnosti, koja nas u ovom radu interesuje, autorke su primenile skalu za ispitivanje njihovih razmišljanja i pogleda na budućnost, na osnovu čega

¹ ivanacurcin@yahoo.com

² ljiljana.kelemen@uskolavrsac.in.rs

³ mitrovicdjordjevic@gmail.com

je utvrđen i opšti stav, pored ostalih, i darovitih učenika prema budućnosti. Skala je konstruisana po ugledu na Likertove sumacione skale i sadržala je 8 stavki (pitanja: *Kakva su tvoja razmišljanja i pogledi na budućnost? Da li razmišljaš o budućnosti? Da li je za tebe budućnost važnija od prošlosti? Koliko veruješ da će tvoja budućnost biti dobra? Koliko očekuješ dobrobiti od svoje budućnosti? Da li strepiš od budućnosti? Da li si zabrinut pri pomisli na budućnost? Da li se raduješ dolasku budućnosti? Da li je za tebe budućnost važnija od sadašnjosti?*) (Isto, 290). Odgovori su iskazivani na petostepenoj skali od „veoma mnogo” do „nimalo”. Analiza rezultata pokazala je da je vizija budućnosti (kod darovitih i ostalih učenika) u izrazitijem stepenu iskazana prihvatanjem stavki koje ukazuju na razmišljanja o budućnosti i o nadi da će budućnost biti dobra, a manje na stavke koje se odnose na važnost budućnosti ili radovanje njenom dolasku (Isto, 290). Postavljena hipoteza „da se mogu očekivati razlike u viziji budućnosti između darovitih i ostalih učenika” – *jer daroviti imaju specifičnije aktivnosti u realizaciji svojih potencijala i u tom smislu postoji mogućnost da sebe vide drugačije i imaju drugačiji pogled na budućnost* – nije potvrđena (Isto, 291). Dobijeni rezultati istraživanja ukazali su da postoji statistički značajna razlika u percepciji sadašnjosti između darovitih i ostalih učenika, kako smo već prethodno istakli, dok rezultati koji su dobijeni u ispitivanju *vizije budućnosti* između darovitih i ostalih učenika, nisu pokazali da postoje statistički značajne razlike u percepciji budućnosti (Isto, 286), te se i ne mogu očekivati razlike u pogledu na budućnost između darovitih i ostalih učenika. Autorke su zaključile da ovo čini segment emocionalno-vrednosnog okvira ličnosti darovitih i ostalih učenika i može uticati na školsku uspešnost učenika (Isto, 286).

U posmatranom istraživanju razmotrena je *percepcija budućnosti iz vizure samih darovitih*. U istraživanju, čije rezultate ovde donosimo, fokus je na promišljanima o budućnosti darovitih iz vizure studenata osnovnih strukovnih studija za vaspitače – članova Jezičkog kluba, kao i master strukovnih studija za vaspitače, čiji će vrednosni stavovi i promišljanja, nesumnjivo, biti preneti i na naredne generacije.

Metodološki okvir istraživanja

Primarni *cilj* ovog istraživanja manjeg obima jeste da otkrijemo kako studenti osnovnih i master studija Visoke škole strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov” u Vršcu, među njima i članovi Jezičkog kluba⁴ – vide darovite, njihov status i ulogu u budućnosti. *Predmet istraživanja* jesu mišljenja studenata o budućnosti darovitih. Dalje, posebno osmišljenim anonimnim anketnim upitnikom od pet pitanja otvorenog (esejskog) tipa želeli smo da podstaknemo ispitanike na jezičko stvaralaštvo, divergentno mišljenje i kreativno pisanje. Upitnik je bio koncipiran tako da otkrije mišljenja i predviđanja studenata:

- o dominantnoj funkciji darovitih u budućnosti;
- o darovitima u globalno standardizovanom vaspitno-obrazovnom sistemu;
- o darovitima u pretpostavljenim biološkim, tehnološkim i drugim dostignućima i njihovoj (ne)zavisnosti u budućnosti.

⁴ Jezički klub Visoke škole strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”, Vršac je studentska organizacija osmišljena sa primarnim ciljem da pruža zajednički vannastavni rad budućih vaspitača i njihovih nastavnika različitih nacionalnosti (Srba, Rumuna i Roma) na raznovrsnim programskim sadržajima, negovanje i unapređivanje kompetencija u domenu inkluzije i interkulturalnosti, međusobno uvažavanje, njihov razvoj iskustva i potencijala, dramskog i govornog stvaralaštva i kreativnosti, kao i razvoj sposobnosti reflektivnog praktičara. Jezički klub ima misiju i viziju da promovise zajedničke aktivnosti u multikulturalnom i inkluzivnom okruženju, da doprinosi ličnom i profesionalnom razvoju mladih i unapređivanju kvaliteta života dece i mladih, pretpostavljajući interaktivan odnos članova sa decom, omladinom i odraslima različitih nacionalnosti, potreba, kultura, običaja i sjeđinjujući ih kroz kreativnost i stvaralaštvo. Trenutno Jezički klub ima aktuelnih trideset članova – studenata sve tri godine osnovnih, kao i master studija Visoke škole, kojima je maternji jezik srpski, rumunski ili romski. Detaljan opis svih dosadašnjih aktivnosti i rezultata rada Jezičkog kluba v. u: Đorđev i Kelemen Milojević (2020: 783–791).

Svako od pet anketnih pitanja navedeno je (u izvornom obliku) u zaglavlju posebnih tabela (isp. niže tabele 1–5). Od studenata se tražilo da daju što kreativnije, opširne i deskriptivne odgovore. Istraživanje je sprovedeno tokom meseca juna i jula 2020. godine, a sam upitnik distribuiran je onlajn putem, imajući u vidu specifičnosti rada izazvane globalnom pandemijom virusa korona.

Primarna hipoteza istraživanja jeste: Prema mišljenju studenata, daroviti su društvena grupa od koje se u budućnosti iz socijalne perspektive očekuje sve više, što iz lične perspektive darovitih rezultira i osećajem smanjene nezavisnosti.

Sekundarne hipoteze su brojne:

H1: Dominantna uloga (u društvu, obrazovanju, umetnosti, kulturi itd.) darovitih u budućnosti, prema mišljenju ispitanika, jeste uloga lidera.

H2: Prema mišljenju ispitanika, u budućnosti će škole (svih obrazovnih nivoa), posebnu pažnju posvećivati njihovim darovitim polaznicima.

H3: Globalni standardizovani vaspitno-obrazovni sistem, prema mišljenju ispitanika, namenjen je, pre svega, prosečnim studentima/učenicima/deci.

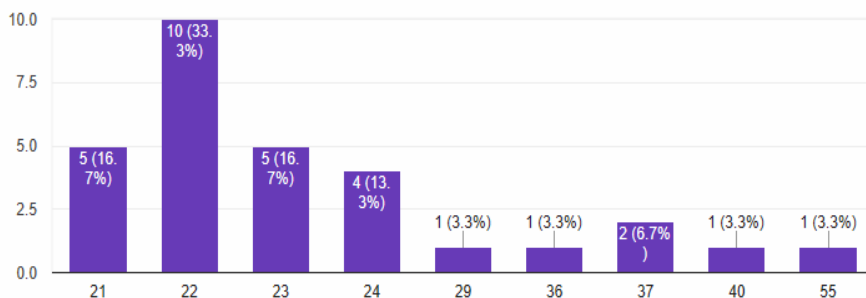
H4: Da mogu, ispitanici bi klonirali darovite pojedince, jer mogu više od prosečnih.

H5: Prema proceni ispitanika, daroviti pojedinci u budućnosti biće zavisni od drugih, nesamostalni u odlučivanju, kao i u svakodnevnom životu i/ili će se tako osećati.

Uzorak istraživanja (v. Grafik 1, 2 i 3) je namerni – anketni upitnik popunilo je 30 ispitanika. Uzimajući u obzir da je reč o pitanjima otvorenog, esejskog tipa (koji su u pojedinim slučajevima imali i formu kraćeg pisanog sastava), verujemo da, iako je reč o nevelikom broju ispitanih, ovo istraživanje može biti dobar putokaz i polazište za dalja promišljanja o izabranoj temi. Dodajemo da su istraživanjem obuhvaćeni većinom studenti koji su dodatno angažovani u vannastavnim jezičkim i dramskim aktivnostima Jezičkog kluba. Od ukupnog broja ispitanika trećina (33,3%) je starosti 22 godine, po pet ispitanika imaju 21 (16,7%) i 23 godine (16,7%), četiri je starosti 24 godine (13,3%), a ostalo su uglavnom pojedinačni slučajevi. Najstariji ispitanik, student master studija, ima 55 godina (v. Grafik 1). Preovladavaju ispitanice (ž. p. 93,3% : m. p. 6,7%, v. Grafik 2), kao i studenti osnovnih studija (OSS: 70%: MSS: 30%, v. Grafik 3). Dobijeni odgovori obrađeni su *analitičkom i deskriptivnom metodom*.

Године старости:

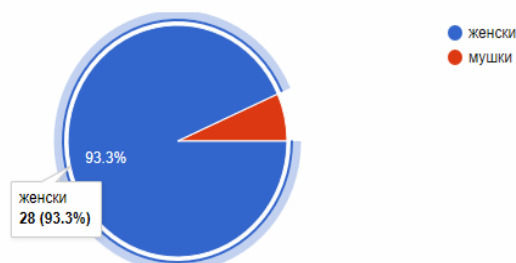
30 responses

Grafik 1. Ispitanici prema godinama starosti

Пол испитаника:

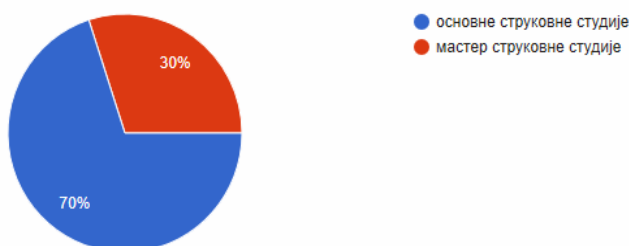
30 responses

Grafik 2. *Ispitanici prema polu*

Степен студија:

30 responses

Grafik 3. *Ispitanici prema nivou studija*

Rezultati istraživanja

3.1. Na pitanje br. 1 anketnog upitnika: *Prema Vašem mišljenju, koja će biti dominantna uloga darovitih u budućnosti?* ispitanici, u najvećem procentu, pretpostavljaju da će daroviti u budućnosti biti stvaraoci (36,7% svih odgovora, v. Tabelu 1), a potom lideri u svim društvenim sferama (23,3%). Indikativni su sledeći odgovori:

Daroviti će stvarati nove predmete i kreirati novu stvarnost. Oni će kreirati i nove uloge. Od darovitih će se u budućnosti očekivati sve više i više. // Daroviti predstavljaju budućnost. To su osobe koje će voditi društvo. Bez njih nema dostignuća i napretka društva. Nadam se da će jednog dana darovita deca, a potom daroviti mladi ljudi, imati vodeću ulogu i vodeća mesta.

Pažnju privlače i odgovori ispitanika koji ukazuju na potencijalnu podređenu ulogu darovitih u budućnosti (16,7%): *Biće samo obični radnici, a ne lideri. Poput robova, ali sa specijalnim moćima. Oni će biti zadušeni za rešavanje svetskih problema (do kojih su doveli prosečni).* Odmah zatim su odgovori koji ukazuju na želju ispitanika da daroviti u budućnosti posebno budu posvećeni unapređivanju obrazovanja, širenju znanja i umenja (13,3%), a pojedinačni odgovori tiču se sagledavanja uloge darovitih, posebno u kulturi i u umetnosti. Pod tačkom *Razno* svrstan je odgovor ispitanika na početku osnovnih studija: *Primarna uloga darovitih u budućnosti je da spasavaju svet!* Dobijeni rezultati ukazuju na to da H1: *Dominantna uloga (u društvu, obrazovanju, umetnosti, kulturi itd.) darovitih u budućnosti,*

prema mišljenju ispitanika, jeste uloga lidera – nije potvrđena. Ispitanici su u prvi plan istakli stvaralačke sposobnosti darovitih i njihovu stvaralačku ulogu u budućnosti.

Tabela 1. Uloga darovitih u budućnosti iz perspektive studenata

Tipologija odgovora na pitanje br. 1: <i>Prema Vašem mišljenju, koja će biti dominantna uloga darovitih u budućnosti? Opišite u nekoliko rečenica.</i>	Frekvencija pojmova u odgovorima otvorenog tipa
[Dominantna uloga darovitih u budućnosti biće]:	
Vodeća, leaderska uloga u svim društvenim sferama	23.3%
Posebno posvećeni unapređivanju kulture	3.3%
Posebno posvećeni unapređivanju obrazovanja, širenju znanja i umenja	13.3%
Posebno posvećeni unapređivanju umetnosti	3.3%
Stvaralačka uloga (stvaranje novih i kreativnih ideja, tvorevina, i samih društvenih uloga)	36,7%
Podređena uloga	16.7%
Razno	3.4%
Ukupno	100%

Odgovori naših ispitanika jesu, zapravo, u skladu sa budućom profesijom kojom će se baviti. Složena i odgovorna uloga vaspitača, a posebno darovitih, pretpostavlja određene lične osobine, sposobnosti i znanja kao uslov za njegovo uspešno delovanje. Poziv vaspitača, između ostalog, podrazumeva stvaralaštvo, kreativnost i posvećenost, te su i njihove pretpostavke vezane za stvaralačke uloge darovitih u budućnosti.

3.2. Pitanjem br. 2 od ispitanika se tražilo da ukratko opišu čemu će težiti škole (svih obrazovnih nivoa), a kada je reč o njihovim darovitim polaznicima. Kada smo detaljno razmotrili sve dobijene odgovore na postavljeno pitanje, zapazili smo da se oni mogu prema vodećim idejama razvrstati u tri velike grupe (tipa), kao što je predstavljeno u Tabeli 2. Ravno polovina ispitanika (50%) smatra da će škole težiti da podstiču razvoj darovitih. Izdajamo sledeće odgovore koji potvrđuju rečeno:

Smatram da će škole težiti da darovitu decu stimulišu, pomažu da ona napreduju. // Težiće ka tome da više pažnje posvećuju darovitoj deci, jer se danas, po mom mišljenju, ne posvećuju dovoljno pažnje darovitim, sve je više usmereno ka prosečnom pojedincu, a to je rezultat manjeg zalaganja i truda. // Škole već sad teže da se istaknu daroviti, više se pažnje daje njima nego što je ranije, ali sa time u budućnosti treba nastaviti, intenzivnije i konkretnije. // Škole će se boriti da darovitoj deci ne potiskuju potencijal, već da maksimalno ulože u njihov talenat i usmere ga da doprinosi društvu. // Škole bi trebalo u budućnosti da teže jačanju inkluzivne prakse⁵ kako bi darovita deca zaista bila deo društva. // Težiće da se individualnost i darovitost razvijaju, a ne da se ukalupe u već postojeće norme.

Nasuprot tome su odgovori ispitanika koji ukazuju na zanemarivanje darovitih (i) u budućnosti zbog nedostatka sredstava, znanja, osposobljenosti i volje (30% odgovora):

Mislim da škole samo u teoriji pričaju o obrazovanju darovitih, a da se praksa ne menja, tako da će se daroviti sami unapređivati ili se njihova darovitost neće razvijati. Ničemu neće težiti. Škole i vrtići nemaju dovoljno sredstava da se bave darovitom decom.

⁵O mogućnostima jačanja inkluzivne prakse primenom asistivne tehnologije v. Mitrović Đorđević, Todorović, Petrović (2015: 112).

Između ova dva tipa odgovora, zabeležili smo u kategoriji *Ne znam (Ne znam, jedva čekam da vidim)* – 6,7% odgovora, a slikoviti su i odgovori svrstani u kategoriju *Razno (13,3%)*: *Škole će težiti u budućnosti da se prilagode darovitima; da prepoznaju darovite i onda ih pripreme za surovi svet; težiće da stignu darovite*. Konačno, jedan student osnovnih studija konstatuje: *Napredni će ići u škole, a prosečni će učiti od kuće* (nažalost, u anketnom upitniku izostalo je podrobnije objašnjenje ove tvrdnje).

Tabela 2. Odnos škola u budućnosti prema darovitima

Tipologija odgovora na pitanje br. 2: Čemu će težiti škole (svih obrazovnih nivoa), a kada je reč o njihovim darovitim polaznicima? Ukratko opišite.	Frekvencija pojmova u odgovorima otvorenog tipa
Škole će težiti da podstiču razvoj darovitih	50%
Daroviti će se zanemarivati zbog nedostatka sredstava, znanja, osposobljenosti i volje	30%
Ne znam	6.7%
Razno	13.3%
Ukupno	100%

Dobijeni rezultati potvrđuju H2: *Prema mišljenju ispitanika, u budućnosti će škole (svih obrazovnih nivoa), posebnu pažnju posvećivati njihovim darovitim polaznicima.*

3.3. Digitalne tehnologije su izvršile revoluciju u našem društvu, one utiče na sve aspekte života, od zdravlja do trgovine, od socijalnih interakcija do načina na koji ljudi rade. Obrazovni sistemi nisu manje pogođeni, ne samo zato što tehnologija⁶ može uticati na način obrazovanja, već i zato što obrazovanje mora da igra ulogu u pripremi mladih za svet vođen tehnološkim napretkom. U skladu sa rečenim, O. Četverikova (2020) primećuje da digitalizacija preuređuje obrazovanje tako da postane *globalni standardizovani sistem*.

Pitanje br. 3 bilo je usmereno na otkrivanje promišljanja studenata o poziciji darovitih u tom globalno standardizovanom vaspitno-obrazovnom sistemu. Iako pitanje nije bilo zatvorenog tipa, ispitanici su kratko odgovarali ističući da li je takav sistem više namenjen prosečnim ili darovitim pojedincima. Tipologija odgovora data je u Tabeli 3.

Skoro polovina ispitanika (43,3%) smatra da je nadolazeći globalni standardizovani vaspitno-obrazovni sistem namenjen, pre svega, prosečnim studentima/učenicima/deci. Studenti su zapisali:

Po mom mišljenju, globalni standardizovani vaspitno-obrazovni sistem namenjen je prosečnim studentima, jer je sve suviše pojednostavljeno. // Prosečnoj deci je namenjen. // Mislim da je namenjen prosečnim kako bi iz njih izvukli maksimum. // Prosečnim, a za darovite treba graditi paralelni globalni sistem. // Prosečnim, jer opšti, siguran, utaban, šablonizovan model njima odgovara. Smatram da će i dalje biti nedovoljno usmeren nadarenim jer je potrebno mnogo truda, a i volje samog sistema, kako bi bio organizovan prema potrebama nadarenih.

⁶ Pored ostale digitalne tehnologije koja se koristi u školama, pojavio se i novi vid aplikativnog softvera u vidu interaktivnog stola. Prednost korišćenja interaktivnog stola u nastavi ogleda se u jednostavnoj upotrebi, boljoj saradnji učenika i nastavnika, efikasnijem i kreativnijem učenju, razvijanju digitalnih veština kod učenika. Takođe, u radu sa interaktivnim stolom deca razvijaju socijalno-emocionalne veštine, usmeni i pismeni vid realizacije jezika, kognitivne sposobnosti, logičko mišljenje, matematičke pojmove, vizuelnu percepciju, finu i grubu motornu sposobnost (v. Adamović, Mitrović Đorđević, Todorović, Stošljević, 2019: 59).

Svega 16,7% smatra da takav sistem odgovara potrebama darovitih: [Globalni standardizovani vaspitno-obrazovni sistem namenjen je]:

Možda više nadarenim, ali to ne znači da i oni prosečni neće da se istaknu u nečemu. // Smatram da je globalno standardizovan vaspitno-obrazovni sistem namenjen darovitim pojedincima i to iz razloga što je lakše upravljati prosečnim ljudima i time stvoriti gomilu ljudi-marioneta.

Bezmalobolno trećina (26,6%) veruje da je podjednako namenjen i jednima i drugima. Indikativni su sledeći odgovori:

I jednoj i drugoj kategoriji, jedina stvar koja se menja je to što će daroviti lakše i uspešnije istraživati svoj potencijal, a prosečna deca će uspešnije i zanimljivije upijati nove informacije. // Smatram da će biti namenjen svima kako bi svi mogli da dođu do izražaja. // Moje mišljenje je da takav vaspitno-obrazovni sistem podstičajan i za prosečne i za darovite jer nastoji da uvaži potrebe i mogućnosti svih, radeći na njihovom kretanju uzlaznom putanjom. Međutim, pošto je nosilac globalnih promena upravo onaj ko radi sa decom/učenicima/studentima, to zahteva rekonstrukciju njegove dosadašnje uloge. To može biti mana, jer dolazi do opiranja promeni koja je nužna.

Dobijeni rezultati potvrdili su H3: *Globalni standardizovani vaspitno-obrazovni sistem, prema mišljenju ispitanika, namenjen je pre svega prosečnim studentima/učenicima/deci.*

Tabeli 3. *Globalizacija vaspitno-obrazovnog sistema i daroviti*

Tipologija odgovora na pitanje br. 3: <i>Kome je namenjen, prema Vašem mišljenju, (nadolazeći) globalni standardizovani vaspitno-obrazovni sistem – nadarenim i/ili prosečnim studentima/učenicima/deci? Zašto?</i>	Frekvencija pojnova u odgovorima otvorenog tipa
[Namenjen je:]	
Prosečnim studentima/učenicima/deci	43.3%
Nadarenim studentima učenicima/deci	16.7%
Podjednako, i nadarenim i prosečnim studentima/učenicima/deci	26.6%
Razno	6.7%
BO	6.7%
Ukupno	100%

Iz kategorije *Razno* izdvajamo sledeće odgovore: [Globalni standardizovani vaspitno-obrazovni sistem namenjen je] *učenicima koji vole da uče bez obzira da li su daroviti ili ne zato što je sistem sam po sebi takav.*

3.4. Kloniranje je proces koji u najširem smislu označava stvaranje identične kopije nečega. U biologiji se odnosi na procese kojima se stvaraju kopije fragmenata DNK (molekularno kloniranje), stanica (stanično kloniranje) ili organizama. Ukratko je reč o namernom stvaranju kopija organizama (v. <https://dokumen.tips/documents/kloniranje.html>). *Da možete, koga biste klonirali – darovite ili prosečne pojedince* – pitali smo ispitanike u 4. pitanju anketnog upitnika, s ciljem da podstaknemo i jezičko stvaralaštvo i divergentno mišljenje u obrazloženjima odgovora.

Nešto manje od polovine ispitanika (40%) se izjasnila da može, klonirala bi darovite pojedince (v. Tabela 4). Svoj odgovor obrazlagali su na sledeći način:

[Da mogu, klonirao/la bih]:

Darovite jer mogu više. // Darovite, kako bi naša zemlja imala više naučnika, književnika, umetnika... // Darovite, jer su prosečni i ispod proseka preplavili svet. // Darovite, pošto oni mogu da unaprede svet i ima ih malo. // Klonirala bih darovite – da nije bilo darovitih pojedinaca možda i danas kao civilizacija ne bismo postojali. // Daroviti su ti koji su svetlost našeg društva. // Darovite, jedan vredi za njih više. // Darovite, jer oni više vrede. Ako bismo klonirali prosečne ljude, ništa se ne bi poboljšalo, a ako bismo klonirali darovite, onda bi sve bilo brže i efikasnije. // Darovite, da vidimo da li se i talenat klonira.

Po zastupljenosti na drugom mestu jesu odgovori studenata koji ističu da nikoga, i da to mogu, ne bi klonirali (23,3%):

Ne bih nikoga klonirala, jer je u društvu podjednako značaj i jednih i drugih. // Nikoga – i prosečni i daroviti doprinose društvu. Talenat je samo bonus, sve ostalo mora se steći radom i trudom. Zato se talenat i ceni, jer ga nema svako, a to što ga neko nema ne znači da je manje vredan član društva.

Ukupno 13,3% je odgovora koji idu u prilog „izradi identičnih kopija” prosečnih pojedinaca:

Klonirala bih prosečne pojedince. Mišljenja sam da kada bi svi bili daroviti, darovitost kao „fenomen” bi upala u prosek. To bi postala „normalna” stvar, te bi možda daroviti stagnirali i ne bi težili svom razvoju. Sa druge strane, kada je više prosečnih, a manje darovitih, oni se izdvajaju po svojim mogućnostima te bi prosečni pojedinac mogao težiti svom napretku po ugledu na iste.

Svega 6,7% ispitanika usudila bi se da klonira i darovite i prosečne pojedince:

I jedne i druge. Svetu treba i prosek i više od njega da bi funkcionisao.

Tabela 4. *Identična kopija – prosečnog ili darovitog pojedinca?*

Tipologija odgovora na pitanje br. 4: <i>Da možete, koga biste klonirali – darovite ili prosečne pojedince? Obrazložite zašto.</i>	Frekvencija pojmova u odgovorima otvorenog tipa
[Načinio/la bih identičnu kopiju]:	
Prosečnog pojedinca	13.3%
Darovitog pojedinca	40%
I jedne i druge	6.7%
Nikoga ne bih klonirao/la	23.3%
Ne znam/nemam odgovor	6.7%
BO	10%
Ukupno	100%

Kako vidimo, dobijeni rezultati potvrdili su H4: *Da mogu, ispitanici bi klonirali darovite pojedince jer mogu više od prosečnih.*

3.5. Poslednjim pitanjem u anketnom upitniku od ispitanika se zahtevalo da procene u kojoj meri će daroviti pojedinci u budućnosti biti (ne)zavisni ((ne)samostalni u radu, odlučivanju, svakodnevnom životu itd.), kao i da svoj odgovor objasne na primerima.

Trećina (36,7%) svih odgovora svedoči o tome da ispitanici smatraju da će daroviti biti nesamostalni, da će za njih i o njima u budućnosti drugi odlučivati, ili da će se daroviti tako osećati (v. Tabelu 5). Ilustrativni su sledeći odgovori:

Biće zavisni, drugi, prosečni, odlučivaće za njih. Sigurno će se osećati iskorišćeno. // Drugi će za njih da odlučuju. Osećaće da rade kako im drugi nalažu. // Ako se nastavi ovim tempom obrazovanja i vaspitanja – niti će biti sposobni, niti samostalni da pokažu svoje sposobnosti – krajnje je vreme da se okrenemo ka darovitima. // Svakodnevni život biće im sveden na rad za druge, a oni neće umeti da se izbore za svoja prava. // Biće nesamostalni, poput robova. // Drugi će ih pomerati kao marionete. Drugi će ubirati plodove mukotrpnog rada darovitih, a oni će ćutati.

Ukupno je 30% odgovora koji idu u prilog tezi da će daroviti pojedinci biti nezavisni od drugih, tj. samostalni u radu:

Daroviti pojedinci će biti nezavisni od drugih, tj. samostalni u radu, jer smatram da su oni u nekim pravcima sposobniji za samostalan rad od prosečnog pojedinca. // Uz podršku svih, biće samostalni i slobodni.

U kategoriju *Razno* (16,7%) svrstani su sledeći odgovori:

Biće samostalni samo ako osveste svoju nadarenost. // Smatram da će daroviti biti samostalni u onoj meri koliko to žele. Naravno, ukoliko se radi o umeticima ili nekoj sličnoj vrsti darovitosti, dok će naučnici imati naravno ograničenja od strane nekog i neće moći da naprave sve što zamisle. Ipak je uvek neko iznad svih njih i neko kontroliše šta može, a šta ne. // Ukoliko im se u budućnosti obezbedi podrška sistema, proširi svest društva, a sve uz podsticaje porodice i bližnjih, daroviti pojedinci mogli bi biti u mnogo boljoj poziciji u svakom pogledu nego što je to sada slučaj.

Tabela 5. *Daroviti i (ne)zavisnost*

Tipologija odgovora na pitanje br. 5: <i>U kojoj meri će, prema Vašoj proceni, daroviti pojedinci u budućnosti biti (ne)zavisni ((ne)samostalni u radu, odlučivanju, svakodnevnom životu itd.)? Objasnite na primerima.</i>	Frekvencija pojmova u odgovorima otvorenog tipa
Daroviti pojedinci će biti nezavisni od drugih, tj. samostalni u radu	30%
Biće nesamostalni, za njih i o njima će drugi da odlučuju, ili će se osećati iskorišćeno od strane sredine i društva	36.7%
Ne znam	3.3%%
Razno	16.7%
BO	13.3%
Ukupno	100%

Razmatranje dobijenih odgovora pokazuje da je potvrđena polazna hipoteza H5: *Prema proceni ispitanika, daroviti pojedinci u budućnosti biće zavisni od drugih, nesamostalni u odlučivanju, svakodnevnom životu, i/ili će se tako osećati* što svakako predstavlja putokaz za dalje diskutovanje odnosa društva u celini prema darovitima, kako sada tako i u budućnosti.

4. Zaključak

Na osnovu, većinom potvrđenih, sekundarnih hipoteza možemo konstatovati da studenti osnovnih strukovnih studija – članovi Jezičkog kluba Visoke škole u Vršcu, kao i master studenti, darovite najvećma (i) u budućnosti prepoznaju kao stvaraocce, nadaju se da će im škole (svih obrazovnih nivoa) posvećivati posebnu i potrebnu pažnju, iako pretpostavljaju da je nadolazeći globalni standardizovani vaspitno-obrazovni sistem ipak namenjen pre svega prosečnim studentima/učenicima/decima. Studenti bi, da mogu, izradili identične kopije darovitih pojedinaca, jer su svesni njihovih potencijala, istovremeno

izražavajući bojazan da će daroviti pojedinci u budućnosti biti zavisni od drugih, nesamostalni u odlučivanju, kao i u svakodnevnom životu (ili će se tako osećati), pogotovo ako sami ne osveste sopstvene potencijale ili im sredina u tome ne pomogne.

U istraživanju *Darovitost u 21. veku iz studentske perspektive* (Ђорђевић, 2020: 118–128) zaključuje se da se od darovitog pojedinca danas očekuje sve više, pre svega efikasno i ekonomično (permanentno i kritičko) usvajanje/sticanje, prenošenje, a najviše primena znanja, umenja i veština potrebnih za aktuelno tržište rada, odnosno (besprekorna) funkcionalnost u savremenom kontekstu (Isto, 127). Izvesno je da se iz studentske vizure slika budućnosti darovitih znatno ne razlikuje: rezultati dobijeni u istraživanju prezentovanom u ovom radu potvrdili su primarnu hipotezu – da su, prema mišljenju studenata – ispitanika našeg istraživanja, daroviti (ranjiva) društvena grupa od koje se (i) u budućnosti iz socijalne perspektive očekuje sve više. Ispitanici, između ostalog, takođe smatraju da to (iz lične perspektive darovitih) može rezultirati i osećajem smanjene nezavisnosti, odnosno podređenu poziciju darovitih u budućnosti. Sekundarni cilj istraživanja bio je da podstaknemo ispitanike na jezičko stvaralaštvo, divergentno mišljenje i kreativno pisanje. Među dobijenim odgovorima, uočili smo i, u samom radu, zabeležili 5% maštovitih i neobičnih odgovora studenata. Smatramo da prezentovani rezultati mogu biti motivacija za opsežnija i kompleksnija istraživanja vizije budućnosti darovitih iz perspektive studenata, ali i drugih aktera u vaspitno-obrazovnom sistemu.

Literatura:

- Adamović, M., Mitrović Đorđević, I., Todorović, V., Stošljević, M. (2019): „Upotreba interaktivnog stola u OŠ „Dušan Dugalić””. U (I. Sretenović i S. Potić, S., ur.): *Zbornik rezimea VI stručno-naučnog skupa sa međunarodnim učešćem „Aktuelnosti u edukaciji i rehabilitaciji osoba sa smetnjama u razvoju”*, str. 59. Beograd: Resursni centar za specijalnu edukaciju.
- Đorđev, I. i Kelemen Milojević, Lj. (2020): „Unapređivanje kvaliteta života dece i mladih u multikulturalnoj i inkluzivnoj sredini kroz aktivnosti Jezičkog kluba”. U (M. Nikolić i M. Vantić-Tanjić, ur.): *Tematski zbornik „Unapređenje kvalitete života djece i mladih” / „Improving the Quality of Life of Children and Youth”*, 783 –791. Tuzla: Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih.
- Ђорђевић, И. (2020). „Даровитост у 21. веку из студентске перспективе”. У: (Г. Гојков, А. Стојановић, ур.) Зборник 25: Комплексност феномена даровитости и креативности – изазови: појединца и друштво”, (стр. 118–128). Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” и Универзитет „Аурел Влајку”, Арад, Румунија.
Доступно на:
<http://www.uskolavrsac.edu.rs/Novi%20sajt%202010/Dokumenta/Izdanja/25%20Okrugli%20sto/default.htm>
- Krneta, Lj. i Bundalo, G. (2014). „Percepcija sadašnjosti i vizija budućnosti darovitih učenika”. U (G. Gojkov, A. Stojanović, ur.): *Daroviti i kvalitet obrazovanja: Zbornik 19* (str. 286–293). Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov”.
- Mitrović Đorđević, I., Todorović, V., Petrović, B., (2015): „Primena asistivne tehnologije u procesu učenja”. U (S. Potić i S. Đorđević, ur.): *Zbornik rezimea IV stručno-naučnog skupa sa međunarodnim učešćem „Aktuelnosti u edukaciji i rehabilitaciji osoba sa smetnjama u razvoju”*, str. 112. Beograd: Resursni centar za specijalnu edukaciju.
- Četverikova, O. (2020). Kako se stvara postčovek, *Pečat*, 12. januar 2020, razgovor vodio: Vladimir Dimitrijević, dostupno na:
<https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/reportaze/aktuelno.293.html:840818-Dr-Olga-Cetverikova--Kako-se-stvara-postcovek-1deo>, datum preuzimanja: 31. 1. 2020.

Elektronski izvori:

- Arhiva Okruglih stolova. Preuzeto 15. 7. 2020. sa adrese: <http://www.nauka.uskolavrsac.in.rs/>.
- Kloniranje – pojam i vrste. Preuzeto 15. 7. 2020. sa adrese: <https://dokumen.tips/documents/kloniranje.html>.

Ivana Djordjev, PhD

Ljiljana Kelemen Milojevic, PhD

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov", Vrsac

Ivana Mitrovic Djordjevic, PhD

Primary school "Dusan Dugalic", Belgrade

FUTURE POSITION AND ROLE OF THE GIFTED FROM THE PERSPECTIVE OF STUDENTS

Summary: This paper presents the results of a research conducted with a dual purpose: on the one hand, completing a questionnaire of five open-ended (essay) questions was intended to encourage respondents – students of bachelor studies, members of the Language Club, also students master studies of the Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov", to express linguistic creativity, divergent thinking and creative writing; on the other hand – we wanted to discover how young people see the gifted, their status and role in the future. According to the objective, the questionnaire was designed to reveal students' attitudes and predictions: about the dominant function of the gifted in the future; about the gifted in the upcoming global standardized educational system; about the gifted in assumed biological, technological and other achievements along with their (in)dependence in the future. Analysis of the students' responses, among which 5% were extremely imaginative and unusual answers, confirmed the initial hypothesis: that, according to current opinion, the gifted are a social group from which society will expect more in the future. Respondents, among other things, believe that (from the personal perspective of the gifted), this also may result in a sense of diminished independence.

Key words: gifted, future, perspective of students, linguistic creativity, creativity.